

Korte mededelingen

De buxusmot *Palpita perspectalis* (Walker) in Nederland (Lepidoptera: Crambidae)

Het is al weer negen jaar geleden dat de lijst van Kuchlein & De Vos (1999) verscheen, met daarin een opsomming van alle vlindersoorten die ooit in Nederland zijn aangetroffen. In deze lijst zijn diverse soorten opgenomen die van nature niet in Nederland voorkwamen: de adventieve soorten. Deze soorten zijn bewust of onbewust door menselijk toedoen uit andere landen aangevoerd. In de meeste gevallen weten deze soorten van uitheemse herkomst zich hier niet te vestigen. Toch zijn er diverse soorten die dat wel lukt. Een voorbeeld daarvan zijn de vreemde rupsen, die in 2007 in het Duitse Baden-Württemberg in de plaatsen Weil am Rhein en Kehl werden opgemerkt (Krüger 2008). Deze bontgekleurde rupsen werden gevonden op buxus (*Buxus sempervirens*) en later gedetermineerd als *Palpita perspectalis*. In hetzelfde jaar werden in Nordrhein-Westfalen, Südhessen en Niedersachsen, in de omgeving van de Rijn, ook vlinders en rupsen aangetroffen (Rennwald et al. 2008).

In Nederland werd op 14 juni 2007 in Boskoop (Zuid-Holland) door S. van Beek een opvallende vlinder gevangen. De soort werd in de eerste instantie gedetermineerd als *Diaphania elegans* (Möschler). Dit werd later gecorrigeerd door de eerste auteur: het betrof *Palpita perspectalis*, dezelfde soort die in het Duitse Rijngebied was aangetroffen. In Giessen werd op 7 september 2007 het tweede exemplaar gevangen door E.J. van Haaften en B. Verhoeven. Twee andere vangsten van vlinders volgden, een in Sleeuwijk op 9 september (leg. J. van Haaften) en wederom een exemplaar in Boskoop op 14 september (leg. D. Benders). In Geertruidenberg werd op 19 augustus 2008 het vijfde exemplaar gevangen (leg. J. Schipperen, coll. L.J. van Deventer). Op 27 augustus 2008 ving E.J. van Haaften en B. Verhoeven het zesde exemplaar in Babylonienbroek (coll. E.J. van Haaften). De plaatsen zonder provincie-aanduidingen komen uit Noord-Brabant. Alle hierboven voor Nederland vermelde vlinders zijn gevangen op licht.

Deze vondsten in ons land waren de aanleiding om extra alert te zijn op deze soort. Ondanks het feit dat de soort over een langere periode verspreid werd waargenomen, was zekere voortplanting in Nederland nog niet aangetoond. In Boskoop werd na onderzoek door de Plantenziektenkundige Dienst voortplanting in Nederland bevestigd. Op 17 september 2008 werden daar drie levende poppen

en een adult aangetroffen, op dezelfde locatie op 22 september nog twee levende poppen. Op 24 september werden op andere locaties in Boskoop vijf vlinders gezien en op 25 september nog een pop. Voorts vond de Plantenziektenkundige Dienst kort daarna in Geertruidenberg zes lege exuviae en kopkapsels, enkele straten verwijderd van de locatie waar in augustus een adult werd gevangen.

Deze constatering tonen aan dat de soort zich ook heeft voortgeplant in ons land, en naar alle waarschijnlijkheid is ze in staat zich verder uit te breiden. Ook in Duitsland is inmiddels duidelijk dat *P. perspectalis* zich op meerdere plaatsen heeft gevestigd. De rupsen zijn daar in grote aantallen gevonden op *Buxus sempervirens*, dezelfde waardplant waarop de soort in Nederland ook werd gevonden. Hierbij zijn struiken van deze soort flink aangetast door rupsenvraat. Op andere buxussoorten zoals *B. microphylla* en *B. sinica* komt de soort minder voor (Maruyama 1993).

De vlinders vliegen mogelijk in drie generaties in Europa. De voorjaarsgeneratie vliegt van maart tot in mei. De tweede generatie vooral in juni en in de voorzomer, de derde generatie in september en oktober. De generaties lijken elkaar te overlappen waardoor vraat gedurende het gehele groeiseizoen kan plaatsvinden en de plant vaak niet in staat is te herstellen en zij afsterft.

De vlinders worden gekarakteriseerd door hun forse afmeting (38-42 mm) en door de bruinigrijke randen van de vleugels. Het centrale deel van de vleugel is wit en deels doorzichtig, de witte stigma verlengt zich in de bruine zone. Het buitenste deel van de ondervleugel is eveneens bruin. Mannetjes onderscheiden zich van de vrouwtjes door het kleinere formaat en de laatste vier abdominale segmenten die zwart van kleur zijn. Bij vrouwtjes zijn alleen de laatste twee segmenten donkerder gekleurd. De paring vindt in de vroege avond plaats en daarbij worden de geleachtige eieren op de bladeren afgezet. Na verloop van tijd tonen deze een oranjegele gloed. De rupsen zijn eerst oranjegeel met zwarte kop, in later stadium gifgroen met brede zwarte dwarsbanden onderbroken door een witte lijn en er zijn opvallende wratten aanwezig. De kop is zwart, het nekschild groenig en de setae krachtig wit. Meerdere rupsen bijeen leiden tot kaalvraat, karakteristiek zijn daarbij ook de webvormige spinsels

1. *Palpita perspectalis* ♂, Geertruidenberg (Noord-Brabant), 19 augustus 2008. Foto: Louis J. van Deventer.

1. The box-tree pyralid, *Palpita perspectalis* ♂, Geertruidenberg (province of Noord-Brabant), 19th August 2008.

2. Rups verzameld te Weil am Rhein (Duitsland) via M. van der Straten. Foto: Tymo Muus.

2. Larva, collected at Weil am Rhein (Germany) by M. van der Straten.

waarin de rups zich ook verpopt. Omdat de rupsen soms diep in de plant wegekruipen wordt men zich van hun aanwezigheid pas bewust als de schade aan de plant zichtbaar wordt. Bij recent geknipte planten en haagjes vallen de symptomen het meest op, vooral aan de zijkanen. Op het eerste gezicht dit schadebeeld verward worden met de schimmel *Cylindrocyladium buxicola* (Van der Straten 2008).

Palpita perspectalis is een soort die van oorsprong voorkomt in grote delen van zuidwestelijk Azië, waaronder vooral Japan, Noord- en Zuid-Korea en China. De soort is vrijwel zeker geïmporteerd met buxusmateriaal afkomstig uit dit gebied. Al vele tientallen jaren wordt de soort daar als plaagsoort gevonden op deze plant, maar omdat in het oorspronkelijke verspreidingsgebied buxus niet een belangrijke tuinplant betreft bekomt men zich amper om de schade. Inmiddels hebben verschillende studies plaatsgevonden naar bestrijdingsmogelijkheden van deze soort maar deze zijn niet krachtig genoeg om de soort te bestrijden. De rupsen zijn naar alle waarschijnlijkheid giftig waardoor ze door vogels niet of amper worden gegeten.

In de literatuur worden voor deze soort verschillende benamingen gebruikt. Diverse auteurs beschouwen de soort, oorspronkelijk beschreven door Walker (1859) als *Phakkelura perspectalis*, als *Glyphodes perspectalis*. Ander auteurs hanteren het genus *Diaphania*. In dit artikel hanteren wij de naam *Palpita* afgaande op de digitale catalogus van Nuss (2006). Onderzoek in het beschikbare type-materiaal zal moeten uitwijzen of deze beredenering juist is.

Dankwoord

Wij bedanken M. van der Straten (Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen) voor haar behulpzaamheid en het uitwisselen van waardevolle gegevens, kweekmateriaal en ervaringen bij de totstandkoming van dit artikel.

Literatuur

- Krüger EO 2008. *Glyphodes perspectalis* (Walker, 1859) - neu für die Fauna Europas (Lepidoptera: Crambidae). Entomologische Zeitschrift 118: 81-83.
- Kuchlein JH & De Vos R 1999. Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders. Backhuys.

- Maruyama T 1993. Life cycle of the box-tree pyralid, *Glyphodes perspectalis* (Walker) (Lepidoptera: Pyralidae) IV. Effect of various host plants on larval growth and food utilization. Japanese Journal of Applied Entomology and Zoology 37: 117-122.
- Nuss M (ed) 2006. Globales Informationssystem Zünslerfalter (GlobIZ), <http://globiz.sachsen.de> [bezocht op 15.x.2008]
- Rennwald E, Rodeland J, Buchner P, Mech C, Ressler R & Vogel H 2006. Lepiforum: Bestimmung von Schmetterlingen (Lepidoptera) und ihren Präimaginalstadien. Lepiforum e.V., <http://www.lepiforum.de/> [bezocht op 15.x.2008]
- Van der Straten MJ 2008. Ministerie van LNV. De buxusmot: *Glyphodes perspectalis* (syn. *Diaphania perspectalis*). Versie 1.0.
- Walker F 1859. Pyralides. List of the specimens of Lepidopterous insects in the collection of the British Museum 18: 509-798.

Tymo S.T. Muus

Utgong 26
9244 HD Beetsterzwaag
t.muus@microlepidoptera.nl

Ernst-Jan van Haaften

Merwedelijk 35
4285 WC Woudrichem

Louis J. van Deventer

Van Speijkstraat 45
5151 MD Drunen

Summary

The box-tree pyralid *Palpita perspectalis* (Walker) in The Netherlands (Lepidoptera: Crambidae)

The presence of the Asiatic pyralid *Palpita perspectalis* in The Netherlands has been confirmed by several recent records from the provinces Noord-Brabant and Zuid-Holland. On 14th June 2008 a first specimen was caught in Boskoop. In that same year, another three specimens followed. In 2008 the species was found once again in Boskoop and the Plant Protection Service visited some locations to find signs of reproduction. On several places larvae, pupae and adults were found on the host plant *Buxus* (in our region mainly *B. sempervirens*). The Netherlands is the second country in Europe where this pyralid is found so far. In 2007 the species was first listed from Germany, Baden-Württemberg, near the river Rhine. On several localities it turned out to be a pest on the host plant. Probably it was imported earlier from Southwest Asia.